СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIX. Ч. 187. Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 13. серпня 1931.

VOL. XXXIX. No. 187. Jersey City, N. J., Thursday, August 13, 1931. THREE CENTS.

ГУВЕР ГОТОВИТЬ ПЛЯН ДОПОМОГИ БЕЗРОБІТНИМ

ВАШИНГТОН. — Сенатор Фес, голова Републиканського Народнього Комітету, подає, що президент Гувер здає собі дуже добре справу з того, що з безробіттям нема ніякої поправи та що слідуюча зима буде для безробітних критичною. Він теж знає, що справа допомоги безробітним буде найважнішою справою нарад конґресу, який зійдеться в грудні на сесію. Фес запевняє, що президент матиме до грудня повний плян допомоги безробітним, який буде опертий на стейтовій, міській і приватній допомозі, а коли ті будуть невистарчаючими, федеральне правительство прийде з додатковою допомогою. Фес каже, що правительство знає, що це є немислиме допустити до цього, щоби в часі, коли є надвишка у засобах поживи, могли голодувати сотки тисяч безробітних.

НА КУБІ ЗАНОСИТЬСЯ НА РЕВОЛЮЦІЮ.

ГАВАНА. — По провінціях острова Куби нема спокою. Революційний рух поширюється. Уряд держиться, бо опертий на військову силу. До столиці не можна ввійти по заході сонця, ні з неї вийти без спеціяльного поліційного дозволу.

БЕНК ОФ ЮНАЙТЕД СТЕЙТС ВИПЛАТИТЬ 30% ДЕПОЗИТІВ.

НЮ ЙОРК. — Джозеф Бродерик, банковий суперінтендент, звернувся до суду з пропозицією, щоби виплатити з днем 1 вересня 30% з депозитів замкненого Бенк оф Юнайтед Стейтс. Суд згодиться цілком певно на ту пропозицію. В той спосіб виплатять $41,139,885. Що буде з дальшими виплатами, наразі не знати.

ЛИНДБЕРҐ У НОМ.

НОМ (Аляска). — Ліндберґ долетів з жінкою до останнього клаптика американської землі, себто до міста Ном. Коли вилетить звідси, опиниться вже на Сибірі.

Линдберґ не долетів задля мраки до самого міста, а злетів в Сейфті Бей, 21 миль на схід від Ном.

ПРОПАЛО СУДНО З 26 ПРОГУЛЬКОВЦЯМИ.

НЮ ЙОРК. — Від понеділка нема вістки про судно „Омар", яким вибралося на прогульку з Куні Айленд до Атлентик Гайлендс товариство, що складалося з 20 осіб і 6 осіб прислуги. Заходить обава, що всі вони затонули в морі.

КРИТИКУЮТЬ ВІЗИТУ МАРИНАРКИ.

НЮ ЙОРК. — Самі військові критикують дуже гостро побут 30 кораблів американської фльоти в місцевости Монток на Лонґ Айленд. Кажуть, що це затягнув тамтуди фльоту бизнес „Монток Біч Девелопмент Корпорейшен", яка парцелює там лоти і хоче зробити тій місцевости розголос. Дотого кажуть, що деякі військові заінтересовані в тій парцеляції фінансово.

АРЕШТУЮТЬ ПІКЕТЧИКІВ.

ПЕТЕРСОН (Ню Джерзи). — Кілька сот страйкуючих хотіли пікетувати „Догерті Силк Міл" в Кліфтон. Це дало поліції притоку до арештовання 52 робітників, між якими було 15 членів Американської Федерації Праці.

ЗЛИВНІ ДОЩІ В ШИКАҐО.

ШИКАҐО. — У вівторок упав у Шикаґо такий зливний дощ, якого не памятають від 1885 року. В околиці Шикаґа жалуються фармери на шкоди, які нанесла злива збіжу.

ЗА Й ПРОТИ СОВІТІВ.

ВИЛІЄМСТАВН. — В Політичнім Інституті дебатовано над справою відношення до совітів. Д-р Герберт фон Бекерат, професор політичних наук в університеті в Бон, заявився за один спільний фронт проти совітів. Він твердив, що ради добра культури треба поставити мур і відмежувати себе від совітів. А таке відмежовання можливе, коли прийде до згоди між Францією і Німеччиною, бо тоді Німеччина відвернеться від Росії.

Знову професор Колюмбійського університету, д-р Джордж Кавнтс, назвав це „найбільшою глупотою", коли би Злучені Держави й інші держави не визнали совітів. Він радив не видавати проти совітів неґативного осуду передчасно.

МОРАТОРІЯ НА КУБІ.

ГАВАНА. — Палата послів ухвалила законопроєкт, яким здержується на два роки сплату морґеджів і процентів від них. Кажуть, що президент Мачадо є проти цього закона.

Отсей закон вдаряє головно американських капіталістів, бо всі морґеджі є в їхніх руках. З Вол Стріт дійшли відомости, що там роблять банкирі заходи, щоби цей законопроект повалити.

ПОЛІЦІЯ ЗНУЩАЄТЬСЯ.

БЕЛВІЛ (Ню Джерзи). — Звіт Комісії Викершема в справі поліційних тортур потверджують зізнання Майкеля Раїма, котрий зізнав, що поліція била його шнуром, обсмалювала йому підошви ніг і вкладала горіючі сірники до уст. Рани, які мав Раїмо, потверджували його зізнання. На ті рани звернув увагу сам суддя.

НОВИЙ „БАЙРАТ" У ГАЛИЧІ.

В дні 17 червня станиславівський воєвода іменував нову прибічну раду в Галичі. Комісарем остається далі б. староста п. Полльо. Заступником є Українець В. Петраш. В склад ради входять: 3 Поляки, 1 Українець, 1 Русскій, 2 Жиди, згл. 1 Караїм. Слід підчеркнути, що це перший раз заступником бурмистра є іменований Українець — відколи Галич Галичем (не вчислюючи часів української влади). Галич уважали завжди русским.

ОРИҐІНАЛЬНИЙ ПРОТЕСТ ЯПОНСЬКИХ ІНВАЛІДІВ.

В Токіо на гробі цісаря Меї 25 японських інвалідів на знак протесту, що їм відібрали інвалідську ренту, почали 72-годинну голодівку, получену з молитвою. Шість з них зімліло з виснаження, інші видержали.

ПІДСУДНИЙ КИНУВ БАҐНЕТОМ ДО СУДДІ.

В салі розправ варшавського окружного карного суду трапився оноді такий випадок: Коли суддя Лявтер почав відчитувати присуд, яким засуджено підсудного Александра Зіновєва на 8 літ вязниці за вбивство, тоді згаданий підсудний вхопив за пульпіт і кинув ним до судді. Поліціянт, що хотів успокоїти підсудного, не міг дати собі з ним ради і йому мусіло прийти на поміч пятьох інших поліціянтів. Підчас шамотання підсудний витягнув одному з поліціянтів баґнет і кинув ним до судді Лявтера. баґнет упав під ноги судді, не заподіваючи жадної шкоди. Коли поліціянти убезвладнили підсудного, суддя відчитав мотиви присуду.

Кілька місяців тому трапився був в тійже салі подібний випадок, коли один підсудний кинув до прокуратора Цибульського хрестом.

БУРЯ В МАДЯРСЬКОМУ ПАРЛЯМЕЕНТІ.

В Будапешті став радити дня 23. липня новий мадярський парлямент. При виборі парляментарних комісій опозиційні партії чулися покривдженими і счинили велику бучу. Опісля при укладанні дневного порядку найближчого засідання посол Екгардт заатакував уряд, домагаючися дискусії над його останніми розпорядками, що обмежують політичну свободу горожан. Зажадав також, щоби парлямент занявся перш усього виборчими зловживаннями, яких адміністраційна влада допустилася з покривдженням опозиційних кандидатів. Вияснити ті брудні балканські відносини!

Серед грімких оплесків опозиції та крикливих протестів урядових партій забрав голос президент міністрів, гр. Бетлен, і застерігся проти цього, щоби в мадярському парляменті хтось говорив про балканські відносини. „Алеж це правда!" — залунали крики. Гр. Бетлен не міг довший час прийти до слова, бо опозиційні посли закричали його словами: „Уступити!" при рівночасних протестах правиці. Соціяльні демократи кричали до урядових партій: „Ви шахрайством здобули свої мандати!" Крики не вгавали підчас промови пос. Седера (соц. дем.), що також виступав гостро проти виборчих зловживань, та підчас промов двох інших послів, що боронили уряду.

ВИБУХ БОМБИ НА БОГДАНІВЦІ.

40-літній Фелікс Новачек працював як робітник в „Закладі чищення міста". Дня 23. липня вранці він зібрав сміття зі залізничих дімків до воза т. зв. „міського смітника" і відвіз те сміття на Богданівку (Львів). Коли висипав сміття, знайшов здається бомбу. Правдоподібно необережно поводився з нею і бомба вибухла і відірвала йому обі руки та ранила в чоло й околицю серця. В безнадійному стані відвезли Новачека до лічниці. Поліція веде слідство, щоб усталити, в який спосіб у сміттю знайшлася бомба.

РЕВІЗІЇ Й АРЕШТУВАННЯ В ЧОРТКІВЩИНІ.

В Базарі, повіт Чортків, місцева поліція перевела ревізії 22 липня в девятьох молодих українських громадян. Шукали за зброєю та забороненою літературою. Хоч нічого не знайшли, проте всіх арештували і замкнули в місцевім арешті на одну добу. Тогож дня поліція повідбирала військові книжочки і документи у 25 місцевих громадян, бувших політичних вязнів.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ І ФОТОҐРАФІЙ ЧЛЕНІВ І ВІДДІЛІВ ДО КАЛЕНДАРЯ У. Н. СОЮЗА НА РІК 1932.

Календар У. Н. Союза, який розходиться у багатьох тисячах примірників, є найліпшим середником до оголошувань поміж американськими Українцями. Хто має який бизнес, а залежить йому на тім, аби про нього знало як найбільше людей, повинен дати своє оголошення до календаря У. Н. Союза. Ціни є вельми приступні, зваживши, що наклад буде виносити 20,000 примірників. Ціла сторона, 34 кв. цалів, коштує $30.00; половина $15.00; чверть $10.00; осьма часть $5.00; перша й остання сторона в части оголошень по $35.00. Хто хотів би в своїм оголошенню помістити також і фотоґрафію, чи то свою чи свого бизнесу, мусить прислати з неї готову до друку клішу; коли ні, то поносить кошт виготовлення такої кліші з фотоґрафії, то значить, що його оголошення буде стільки корожче коштувати, скільки виносить кошт виготовлення з фотоґрафії друкарської кліші.

Текст оголошень мусить знаходитися в редакції по день 30 серпня б. р. Гроші за оголошення належить посилати рівночасно. Оголошення на кредит безуслівно не будуть друкуватися.

Фотоґрафії Братств і Товариств. Відділи У. Н. Союза, а також кружки співацькі і театральні, школи, банди, які є при відділах У. Н. Союза (коли який кружок, співацьке товариство і т. п. не є при відділі У. Н. Союза, таких після ухвали не будеться поміщувати у календари), хотілиб, аби їх фотоґрафії були поміщені в календари на 1932 рік, зволять їх прислати на адресу „Свободи" найдальше по день 30 серпня б. р. Рівночасно проситься прислати з фотоґрафією чек або моні-ордер, виписаний на імя „Свободи" на суму $10.00. Ці гроші ужиється на покриття коштів виготовлення з фотоґрафії друкарської кліші. Місце в календари безплатно.

Всі фотоґрафії мусять бути добре опаковані.

Всі письма належить адресувати:

„SVOBODA"
81-83 GRAND ST., або P. O. BOX 346,
JERSEY CITY, N. J.

ГРАДОВІ БУРІ.

В громаді Кудринці, пов. Борщів, град знищив 593 морґів збіжа. На великому просторі град знищив теж плянтації тютюну. Шкоду обчисляють на 40 тисяч золотих. — Громаду Городниця, пов. Скалат, навістив буревій, що знищив зовсім 6 клунь і ушкодив кільканацять будинків. Град знищив збіжа на полях. — Велика градова буря перейшла над громадами бучацького повіту: Добропіль, Маденівка та Петликівці Нові. Град знищив 1,200 морґів збіжа. — Також над товмацьким повітом лютутала страшна буря, заподіваючи великі шкоди. Найбільше потерпіла громада Грубівці, де град знищив 1,000 морґів збіжа. Шкоду обчисляють на 200 тисяч золотих.

КАРА ЗА УКРАЇНСЬКУ МОВУ.

Староство в Скалаті укарало гривною 50 зол. або 2-дневим арештом о. Ісидора Свистуна, пароха в Староміщині, за письмо (дата уродження) до суду в Підволочиськах в українській мові.

ВБИВ ДІВЧИНУ.

Станислав Кремка з Малиноної, пов. Рудки, пробив ножем у саме серце Катерину Федак з тогож села за те, що вона не хотіла вийти за нього замуж.

БЕЗРОБІТТЯ В СТАНИСЛАВІВЩИНІ.

Зареєстрованих безробітних з початку липня було 2,970. З того 661 умових працівників і 315 жінок. Число безробітних зменшилося на 89 осіб, запомоги побирає тепер 1,397 осіб. Загрожує дальша редукція робітників, головно в державнім промислі.

СКАЖЕНИЙ ВОВК.

Скажений вовк появився коло села Молчацьке, пов. Барановичі, і загриз кількадесять штук худоби. Люди зробили облаву й забили вовка.

ПОВСТАННЯ МУРИНІВ У КОНҐО.

По донесенням бельґійських газет муринське повстання в Конґо почалося з місцевости Кванда, де Мурини напали на одного Бельґійця. Він прогнав напасників кількома крісовими стрілами. На місце випадку прибув командант бельґійської залоги Бальот з кількома вояками. Однак Мурини убили Бальота, а тіло його розderли на кусні і зїли. Голову задержав собі провідник людоїдів і вечером улаштував довкола неї воєнний танець. Це стало заохотою до загального муринського повстання. Кільканацять тисяч тубильців кинулися на оселі Европейців, спалили їх і змусили білих до втечі. В часі одного бою адміністратор Векс з чотирма вояками убив кількох Муринів і це ще більше загострило ситуацію. На місце прибули бельґійські кольоніяльні війська і почали скорострілами приборкувати повстання. Коло Лізенцеле вбито 25 Муринів, а коло Бангуї 30. Велика різня була в Кванді, де згинув був Бальот. Убито 60 Муринів, а з Бельґійців було 10 ранених. В інших сторонах згинуло 100 Муринів. У збунтованій провінції знаходиться тепер 400 вояків, 26 скорострілів і 6 старшин. Тих шістьох це одинокі білі, бо інші це військо, зарекрутоване серед тубильчого населення.

ПЛЯН ГУВЕРА ПІДПИСАНИЙ

ПЛАЧЕННЯ ДОВГІВ РОЗЛОЖЕНЕ НА 10 РІЧНИХ РАТ.

ЛОНДОН. — У канцеляріях анґлійського міністерства заграничних справ підписано договір між великими державами про відложення сплати міждержавних довгів та сплати воєнних відшкодовань.

На основі цього договору репараційні довги та позички одної аліянтської держави другій не мають бути плачені цілий рік. Тому, що цей проект подав президент Гувер, цей рік проволоки вже й називають Гуверовим роком.

Залеглі довги будуть сплачені 10 рівними річними ратами, з котрих перша припадає на 1 липня 1933 року.

Угоду підписали передовсім: Бельґія, Франція, Анґлія, Німеччина, Японія й Італія. Згодилися на неї однак, хоч її не підписували, інші держави Европи та британські домінії: Австралія, Канада та Нова Зеляндія. Підпису Америки теж нема.

НІМЕЧЧИНА СВЯТКУЄ ЮВИЛЕЙ СВОЄЇ РЕПУБЛИКИ.

БЕРЛІН. — Німецька република обходила у вівторок, 11 серпня, 11-ту річницю свого існування.

Вулиці міст були прикрашені німецькими републиканськими прапорами. Попередними роками підчас цього свята монархісти любили виставляти для демонстрації старі цісарські прапори. Цього року цих прапорів було на диво мало. Пояснюють це скріпленням републиканських почувань німецького народу.

У німецькім парляменті відбулася врочиста академія, в котрій взяв участь президент Гінденбурґ, а підчас котрої міністер фінансів, д-р Дітріх, говорив, що теперішні клопоти Німеччини не є викликані тяжким економічним станом краю, але загальними політичними забуреннями в світі.

Як звичайно, комуністи пробували викликати забурення, але поліція була добре сконсиґнована та не допустила до забурення спокою.

ПРОБУЮТЬ ЗНОВУ ВДЕРТИСЯ НА НАЙВИЩУ ГОРУ.

КАНЧЕНЧУНҐА (Індія). — Громада німецьких туристів, що пробувала недавно дістатися на гімаляйський верх Канченчунґа, що має 28,146 стіп висоти понад рівнем моря, почала свої заходи наново та розложилася табором у стіп ледняка, під горою, що підноситься просто на висоту 11,600 стіп.

Німці студіюють мапи, погоду, направляють інструменти, прилагоджують пакунки, а Індійці моляться до духів гори, щоби їм перешкаджали вдертися на гору.

ЗНАЙШЛИ ТІЛА ТУРИСТІВ, ЩО ЗАГИНУЛИ 12 ЛІТ ТОМУ.

ВІДЕНЬ. — Дванацять літ тому пропали підчас прогульки в Альпах професор віденського університету, д-р Кобан та д-р Анлявф, касієр австрійського державного банку.

Від 8 вересня 1919 року, коли їх бачили востаннє, не переривано пошукувань за ними. Ходили з того приводу ріжні чутки. Аж ось цього року туристи знайшли в Альпах під верхом Шварценштайном, одним з найвищих верхів Тиролю, тіла двох туристів. Тіла лежали в долині серед вічних снігів і через те були добре законсервовані. Брат д-ра Анлявфа легко пізнав тіло свого брата та його товариша.

З позиції тіл та ріжних причандалів довкола них можна було відтворити траґедію. Туристів, видно, заскочила сніговиця. Йти ні вперед ні назад не можна було. Заснути — значило замерзнути. Отже вони сіли грати в карти, щоби здержатися від сну. Зїли все, що мали, випили ввесь алькоголь, спалили останню свічку, і повмирали.

Їх тіла знесено до Інсбруку й поховано при великім здвизі народу.

ПОВЕНИ В ІНДІЇ.

БОМБЕЙ. — В окрузі Малван, 150 миль від Бомбею, вилляли сильно ріки наслідком сильного монсуну. Наглий вилив заляв богато сіл та втопив богато людей.

ВИЛКИНС МАЄ НОВИЙ КЛОПІТ.

КОПЕНГАҐА. — Підводна лодка „Нотилас", якою анґлійський подорожний Вилкинс пробує дістатися до північного бігуна попід леди, знов показалася нездібною до плавби й, завернувши з дороги, прибула до цього порту для пороблення направок.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За оголошення редакція не відповідає.
За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": Montgomery 498. Тел. У. Н. Союза: Montgomery 1838.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

АНҐЛІЯ Й УКРАЇНА

Під таким наголовком містить статтю відома анґлійська ліберальна газета „Менчестер Ґардієн". Основою до статті була поважна подія в анґлійському політичному життю на українську користь, а саме лист поважних анґлійських політичних діячів до британійського міністра заграничних справ, Гендерсона.

Лист цей, каже „Ґардієн", замітний передовсім тим, що під ним підписані члени не одної анґлійської партії, але ріжних партій. Визначну ролю в обороні прав української „меншини" під Польщею відограє консерватист, посол Еліот. Отже тут мається до діла не з одною частиною анґлійської публичної опінії, але з політичною опінією анґлійського народу, що дає „Ґардієнови" основу титулувати статтю **„Анґлія й Україна".**

Ця повага політичної опінії повинна вплинути багато на дальше поступовання британійського міністра заграничних справ — каже „Ґардієн". За це саме промовляє саме мерітум справи. Вже девять місяців минуло від часу жорстокої карної експедиції Польщі на українські землі. Нема сумніву, що богато людей карано жорстоко, без суду, без вини. Їх жалоб не розглянено ні в Польщі, ні в Лізі Націй.

Щодо цеї останньої то вона віддала справу наперед до розгляду Комітетови Трох, а відтак відложила справу під претекстом, що Польща почала вести угодові пертрактації з Українцями. Та польський уряд заявив, що він не буде вести дальших переговорів, поки Українці не відкличуть своїх жалоб перед Лігою. Українці вважають, що право вносити жалоби до Ліґи — це трохи не одинокий спосіб оборони своїх прав, та не хочуть зрікатися цього права.

„Ґардієн" признає слушність українському становищу. Колиб Польща відобрала Українцям право вносити жалоби до Ліґи, то тимсамим світ поламав би ті ґарантії прав національних меншин, які признано при визнаванню нових держав. Наслідком такого кроку було би скріплення політики жорстокости, як це вже сталося приміром у випадку Туреччини.

Отсі мотиви повинні заставити британійський уряд вжити своїх впливів поставити справу польсько-українських відносин на порядок дня на найближчому засіданню Ради Ліґи Націй у вересні.

Д-р Остап Грицай.

В 500-ЛІТТЯ ПОДВИГУ І СМЕРТИ ЖАННИ ДАРК

(1431—1931).

(Докінчення)

III.

Підчас самого акту коронації Жанна стояла коло короля з державним прапором в руці, і можна сміло сказати, що та врочиста коронація була не так днем тріюмфу для трусливого розпустника Карла, як — і головно! — для неустрашимої геройки зпід Орлеану, Жаржо, Пате й десяти інших боевищ на просторі Шінон-Ренс. Тай взагалі годиться тут зазначити, що цілий виступ тай боротьба Жанни з Анґлійцями по своїй історичній ролі важні для нас не як акт оборони французького королівства, бо воно вже тоді було вщерть перегниле і не варте було ніякої оборони, а **виключно як величавий вияв животворности найглибшої душі народу, спасенної сили рідного чорнозему тай того незломного морального підйому, що від віків криється в широких масах свідомої себе нації.** Жанна — це земля, що двигається велитом проти чужинецького наїздника, Жанна — це простий нарід, що без зброї і без союзників спішить обороняти Рідний Край; Жанна — це на три століття перед Великою Революцією у Франції воєнний клич, буровійна Марселєза народу, що своїм вогнистим духом кличе живих, будить сонних і воскрешає мертвих, усю країну від овиду до овиду обновлюючи. Правда — дві засадничі катеґорії середновічного способу думання — послушання Господу й королеві — знаменують і Жанину всетаки як людину її епохи й часу. І сюди належить її ворожнеча проти Гуситів. Але її пречиста любов до Рідного Краю й до рідного народу не має з тим усім таксамо нічого спільного, як і Дантоза бездонна любов до Італії з його, політичними обставинами часу диктованою схильністю до партії німецьких цісарів. А зрештою — вратувавши край від найгрізнішої небезпеки, Жанна не хоче нічого іншого від короля, тільки дозволу вернутиться у хату до батьків. Але Карло рішився задержати її при собі, міркуючи, що Жанна йому ще до неодного гаразд придасться.

І от Жанна лишилася.

Намже не трудно порозуміти, що такій геройській духовости в суті речі не було надто спішно у вузину нехай і дуже дорогої її серцю льотрінґської закутини, та що Жанна навіть, колиб її король відпустив був в хату, мабуть скорше чи пізніше булаб сама появилась знову на одному з французьких боевищ. Бо зрештою й після коронації в Ренс боротьба з анґлійським ворогом мусіла йти далі, аж до повного прогнання чужинецьких наїздників з Франції. Але це вже було завдання короля і його полководців, які завдяки Жанні мали тепер до своєї розпорядимости армію, повну національної свідомости й запалу до бою, і які винні були тепер хоч на якийсь час заступити Жанну на важко відповідальному місці керманички війни. І справді — дальша бортьба за визволення окупованих Анґлійцями французьких провінцій виявила для Французів такий щасливий перебіг, що головно-командуючий анґлійськими силами, згаданий вже князь Бедфорд, спасаючи від Французів сильно загрожену Нормандію, мусів кинути туди трохи не всю свою парижську залогу, лишаючи так **Париж** без достаточної оборони. Обставина, яка не могла лишитись без глибшого враження на Жанну. Бо що, якби так, користаючи з моментального положення, спробувати здобути для короля Париж? Цеж як-не-як столиця Франції, і поки вона в руках ворогів, король скрізь буде тільки скитальцем на власній землі.

Так нумо на Париж!

Це було третє зряду завдання, що його собі во благо Рідного Краю намітила Жанна, завдання велике і преважке, коли зважимо, що ворожим елементом в Парижі являлась не тільки анґлійсько-бурґундська залога, але, й головно, добра частина населення, ще з часів боротьби між Іваном Неустрашимим і графом Арманіяком, як уже знаємо, більш прихильна Бурґундам, ніж королеві. І це тут той момент, що так ярко відріжняє боротьбу Жанни за Париж від колишньої бротьби за Орлеан. В Орлеані все тільки ждало на її прибуття, всі Французи обєднані проти ворога, кожна орлеанська дитина готова з бій з Анґлійцями. А в Парижі більша часть горожан тримає з наїздниками, Парижани пригадують собі ще гаразд, як то Карло VII. велів зарубати своїм лицарям того бурґундського князя Івана, який їх спас від катівських банд тай тиранії графа Арманіяка, і от вони тепер з сином Івана, Филипом, та з Анґлійцями проти Карла. Так це тут уже більш домашня міжусобиця, ніж визвольна боротьба. Трусливий Карло почуває це; він лякається виступити проти своєї невірної столиці з усією „енерґією так, як опісля Ґейрик IV. (1594); він переговорює з бурґундською партією, і аж тоді, коли переговори розбиваються, Жанна при допомозі князя Алянсона наступає на місто, але без успіху. Її знову притім ранили, а роля князя Алянсона як її співтовариша по проводі мала бути доволі сумнівна.

Так Париж не дався, а це для слави, ореолу й духовости Жанни був неабиякий удар.

Удар настільки, що таке пораження могло в Жанни захитати дещо тим її незрушимим досі довірям до призначеного їй Господом божого післанництва, яке з психольоґічного боку було рішучо найсильнішою підоймою всіх її дотеперішніх подвигів. А це для всякої геройської людини, якої найголовнішим завданням є **в силу віри в себе поривати за собою широкі маси,** рішучо найнебезпечніша фаза у процесі її внутрішнього розвитку. Дотогож Жанна ставала зглядно щораз більше осамотнена. Дурний король, навішись страху під Парижем, хоч певно не показав із шатра носа ані разу, втік ураз зі своїм безсоромним двором до Буржу, забираючи зі собою й Жанну, але розпустне життя королівського ґалапаса тут так зразило її до нього, що вона в **марті 1430 р.** з нечисленним почотом покинула Карлову резиденцію та подалась на північ, щоб боротись далі вже не як „воєнна керманичка нації", а як **„провідниця відділу добровольців".** Тоді бурґундський князь, водно в думках помстити на Карлові смерть батька, облягав як анґлійський союзник місто Компієнь. І тому й Жанна продісталась сюди, щоб в даних обставинах прислужитись тут землякам так, як колись в Орлеані. Але вона сердешна не знала притім, що настрої в відношенню до неї були вже далеко не ті, що ще торік у маю й червні. Це именно ще тільки просте населення та рядова мужва у війську радо йшли за нею й дивились на неї як на вище ество. Все одначе, що стояло соціяльно дещо ближче вельможного панства, отже у війську всі офіцири й командуючі ґенерали, почали згодом дивитись згори на Жанну як на „просту хлопку, що бажалаб усіх загнати в кут, а всю славу добути для себе". Заздрі аристократичні наложниці й повії, що продавались Карлові за їжу й напитки, ті цяці зойкали ще в Ренс, що „хлопка осоромлює всю коронацію своєю присутністю", **глумилися з кожного слова й руху Жанни і підбехтували проти неї, кого тільки могли.** Нехай, що Жанна одержала від короля для себе та всієї родини шляхетство та що її рідне село Домремі було звільнене на будуче від усіх податків, а позатим Жанна і її вся рідня була обдарована Карлом коштовними дарунками. Відповідно до середновічної темряви часу відчували тупоголові, затеж злобні й нікчемно-підлі царедворці Карла соціяльну ріжницю між ними і Жанною як ганьбу для себе, і це мабуть факт, що двірське оточення Карлая тільки чекало нагоди, щоб позбутися її. Отимто й порозуміємо зараз, чому французькі командири, побачивши Жанну в мурах Компієнь, не втішились занадто; а коли вона взялась енерґійно до проводу і підчас одного випаду як остання вертала в твердиню, **поробили так, що зводовий міст підвівся заскоро,** і Жанна, стягнена з коня бурґундським стрільцем, **попала в полон лютих ворогів (23. мая 1430).**

А те, що тепер починається, це Голгофта, яких не богато в історії світа.

Як полонена належала Жанна до двох вельмож: до графа Вандома як команданта того відділу стрільців, якого жовнір піймав її, а далі до графа Ліні-Люксембурґа як ленводавця Вандома. І от ці два аристократичні Юди зробили, **наперекір гарячим мольбам благородної жінки графа Ліні помилувати Жанну,** такий торг: за ціну **300 лірів** річно **для Вандома, а сум 10,000 лірів для графа Ліні** вони видали Жанну Анґлійцям в руки її смертельного ворога — князя Бедфорда. Правда, Жанна намагалась спастися втечею, скочивши з високої вежі в **Беревоар,** де її запроторено. Але хоч і щасливо скочила вона настільки, що крім омлінія не зазнала ніякої шкоди на тілі, то сторожі вхопили її знову, і князь Бедфорд віддав її як запідозрілу в чарах **та в зносинах з діяволом** і **нечистою силою** найстрашнішому судові, який тоді істнував на світі: **судові духовної Інквізиції,** веденому виключно попами та їх епископами. Це Бедфорд зробив для того, щоб не тільки видати Жанну на попівські тортури, яких жорстокість осоромила католицьку церкву на віки вічні, але і приписати ввесь подвиг Жанни як „діявольське діло".

І от тодішні французькі Хомишини зпід стягу римської Інквізиції доконали діла злочинної льояльности до анґлійських наїздників ущерть! Вони після довгого процесу, якого спосіб ведення був уже просто вбивчою туртурою для Жанни, присудили її врешті кару смерти, — **як чарівниці і созизниці діявола** — і спасителька Франції згоріла живцем на кострі в **Руан дня 30. мая 1431, в 9-ій год. рано.** Для її оборони не зробив Карло нічогісько. Щойно в р. **1456** проголошено **присуд** Інквізиції неважним, а Жанну невинною, після чого культ її став щораз більше поширюватися так, що в р. **1894** і католицька церква проголосила Жанну блаженною, а **в р. 1924 святою.**

Ну — католицької церкві Жанна Дарк свята щойно тепер. Але для тих, що їх судьбою боротися за поступ і волю? Для тих, що у відсічній боротьбі між темрявою і світлом, деспотією і свободою, нікчемністю і геройством стоять по стороні визвольного світла і поборюють темряву, хочби вона йшла і зі свято-римського престола? Щож — для них, для вічних революціонерів, яких дух рве тіло до бою, для них Жанна Дарк була свята з першим своїм виступом і завжди.

Слава безсмертній подвижниці народу! Слава геройці визвольного подвигу!

В. Будзиновський.

ТРИ ПОКОЛІННЯ

(Свобідно за Купером)

(20)

— Забогато сходиться докупи і складається на одно. Та нехіть тої цілої трійці до мене і майже отверті закиди, що я загорнув його маєток; імя Андрій і його подібність до Стефанового Андрія; виховання Андрія, яке Стефан міг дати свому синови; час, коли син з батьком Стефана щезли з Кілії, і час, коли сей Андрій появився тут; пірнач батька Стефана є родинною памяткою хлопця у віці Стефанового сина... Тяжко подумати, щоби то був самозванець.

— Аж тяжко увірити, щоби ви збиралися аж так далеко їхати, щоби знайти чоловіка, який сидить таки під вашим дахом — замітив Кавецький.

— Ви не добачили подібности між сим Андрієм і Стефаном Марченком?

— Я Стефана майже не знав. Я добре знав лише сотника Данила. Не скажу, щоби сей Андрій був подібний до нього. Правда, ріжниця віку була велика. Андрій молокосос, Данило Марченко був двадцять років старший від мене. Я щойно став сотником, Марченко вже загадав був засісти у сина на хлібі вислуженців.

— Хоч такий старий був, а Москалів ще добре поколотив. Мабуть вже вмер. Андрій поховав його і, звільнившися з Сабараєм, прийшов за його проводом.

Так розмовляючи, нетерпеливилися, цікаві, чи Андрій прийде.

— Готов не прийти, — замітила Варка. — Він горда штука.

— Як не прийде, то хіба він не той Андрій, який нам потрібний, — відповів Жулицький. — Син Марченка не прийшов би, почувши, що у мене є листи до його батька і про нього самого? Як прийде, то се буде ще один доказ, що ми знайшли згубу. Лиш питання, коли прийде. Ми не знаємо, де він тепер.

Жулицький пішов до своєї кімнати і вернувся з пакетом паперів. Поклав їх на столі. Які дві години по відході Бриняка хтось заковтав у двері і на запросини увійшов Андрій. Поклонився і станувши на середині кімнати, мовчки ждав на се, що йому скажуть. На його лици видко було сильне зворушення. Присуваючи порожне крісло до стола, Жулицький промовив:

— Сідай. Зараз покажу тобі деякі документи.

Коли Андрій сів, Жулицький поклав перед ним нерозпечатаного листа, заадресованого до купця в Акермані, з дописком на обгортці, доданою купцем в Кілії. Андрій глянув на адресу і відсуваючи листа, замітив з докором:

— Бриняк сказав мені, що тут є лист до мого батька...

Всі схопились, пильно вдивляючись в Андрія.

— Я не казав, що є лист до твого батька, — відповів йому Жулицький. — Я сказав, що є лист до Стефана Марченка.

— Коляж бо сей лист заадресований до якогось Турка... ще й в Акермані, де мій батько мабуть ніколи не був.

— Ти все про твого батька. Я кажу, що до Стефана Марченка. Придивися ліпше, то з дописки побачиш, що той лист був також в Кілії, відки його завернено, бо кілійський агент акерманського купця не знайшов Стефана Марченка. З сеї дописки хіба доміркуєшся, що лист був призначений для Стефана Марченка. Дописка також скаже тобі, що лист був висланий ще заки ти зявився тут. Розпечатай і прочитай.

Андрій розпечатав дріжачими руками і став читати. Читаючи, раз коло разу відривав очі від письма і паленіючи, позирав то на Жулицького, то на Варку. Прочитаного листа поклав на столі, кажучи:

— Мені тепер зі сорому хіба під землю провалитися! Я так погано думав про вас, ще поганіше поводився... Чому ви мені не сказали, що знаєте, хто я?

— Чому ти не сказав нам, хто ти? — Жулицький відповів з докором. — Відки я міг знати, що ти син мого приятеля Стефана?

— То аж нині хтось сказав вам?

— Спитай сотника, коли і хто сказав нам.

— Нині сказав нам отсей пірнач, — обізвався Кавецький. — Я пізнав, що то пірнач сотника Данила Марченка. Ти Бриняковій сказав, що пірнач твоя родинна памятка...

— Прочитай ще се — сказав Жулицький.

Андрій став читати завіщання Жулицького. Воно було коротке. До вінчання цілого маєтку була додана заява Жулицького, що ввесь маєток купленим і загосподарений на спілку по половині. Павлом Жулицьким і Стефаном Марченком. На випадок, коли би знайшовся син покійного Стефана, Андрій Марченко, то рівна половина маєтку прийде йому.

Андрій встав і промовив:

— Мабуть скажете, що я не окресаний і невдячний, коли не перепрошую вас за мое поведення, ні не дякую вам за ваші труди і вірну опіку. Не робіть сего, бо... бо не складають ся мої слова. Тих слів було би замало. Лиш коротко скажу, що каюся і хочу показати вам, що вмію бути вдячний.

— Так найліпше. Очевидно, хата знов є до твоєї розпорядимости. Вона через половину твоя. Гадаю, що вже нині лишишся на ніч.

— Нині не годен, бо я не сам.

— Капій і Сабарай обійдуться без тебе.

— Я маю ще когось.

Варка поблідла. Жулицький усміхнувся і каже:

— То тою великою тайною хати Капія може справді була твоя жінка?

Андрій розсміявся і відповів:

— Про жінку я ще й не думав. Зі мною є мій дід, сотник Данило Марченко.

— Сотник Марченко?! — крикнув Кавецький, схопившися.

— Сотник Марченко? — спитав також Жулицький. — То він був тою тайною старої хати? Чомуж ви всі так таїлися з ним?

— Бо він так хотів. На додаток старість вже троха помрачила його ум.

— Де ви оба бували? В Кілії ніхто не знав, як вас знайти.

— Тому пару років батько вислав мене на науку до Греції. Я поїхав туди з дідом, бо йому потрібна була лікарська опіка. Гроші на прожиток приходили на батька. Торік гроші від батька не прийшли. Нас листи звістили, що батько помер. В чужім місті ми вже не мали з чого жити. Ми випродали все, що було в хаті, і вернулися до Кілії. І там не було з чого жити. Нагодився Сабарай, що на Запоріжжу довгі літа служив під дідом. Забрав нас з Кілії і привів сюди. Решту знаєте.

— Решти не знаємо, — Жулицький замітив, — бо ще не знаємо, де сотник Данило тепер.

— Він тепер печерник. Нашою хатою тепер простора і вигідна печера на Кандибі.

— Він там не може, не сміє лишитися! Я таки зараз вишлю людей, щоби його сюди принесли. Ти покажи дорогу, бо тої печери ще ніхто не знає. Бодай про таку печеру я ще не чув нічого.

— Може би се зробити аж в ночи, щоби тут всі гадали, що дідо що лиш нині в ночи відкись приїхав? Люди не потребують знати, що він ховався у Капія і по лісових печерах. Ніяких людей не треба буде посилати по него, бо се зроблять Капій, Сабарай і Бриняк, котрий до нас пристав.

Зробили так, як порадив Андрій. Старого сотника принесли в ночи до хати Жулицького. Тішився, як дитина, бо гадав, що він назад в своїй давній сотниківській хаті. На другий день по сніданню, коли ще всі були при столі, Жулицький промовив:

— Мушу змінити цілий мій господарський плян, бо від нині лиш половина ґрунтів моя. Щоби я знав, що мое, що не мое, треба би ґрунта зараз поділити. Хату поділити годі, отже ти, Андрію, вибирай. Хочеш лишитися в сій, готовій хаті, чи будувати нову?

— Мені власна хата взагалі ще не потрібна. В сій вашій хаті досить місця і для мене. Хіба, що не хочете, щоби я жив під одним дахом з вами?

— Я собі міркую, — промовив сотник Кавецький, — що Андрієви окрема хата не тільки ще не потрібна, але й цілком не буде потрібна.

— А то чому? — спитав Жулицький.

— Чому? Подивіться, як Андрій позирає на Варку, Варка на Андрія, то вгадаєте, чому.

— То я хіба зійду на комірника в їх хаті?

Так сталося. Жулицький зійшов на комірника в хаті Андрія Марченка і Варки Марченкової. Хату Капія відбудували і він далі жив з Сабараєм на старім місці.

(Конець).

Ідеал.

— Що є ідеалом кождого робітника-комуніста?

— Як найскорше зістати буржуєм...

К-ий.

—o—

Професор: У нашому місті є кілька мостів. На що будуємо мости?

Ученик: Щоби ріка могла попід них перепливати...

Льольо.

—o—

— А чим панночка займається?

— Я маю заняття у фребельській школі. Мушу бавити аж тринцятеро дітей. Самособою, я воліла би, щоби це були мої власні діти.

Н. Грицюк.

ОСНОВНІ ПОМИЛКИ МАРКСИЗМУ

Один американський місячник приносить статті кількох авторів, присвячені сучасному марксизмові. Один з них є Нiксон Карвер, професор політичної економії в Гарварді, другий — Гарольд Ляски, професор політичних наук в лондонськім університеті, нарешті — Моріс Гілквит, адвокат, марксист і [illegible] постать американського соціялізму.

Коли-б містер Форд жив ще сто літ — цитує Карвер одного свого кореспондента — і нагромаджував би богатства так хутко, як в останні 25 років, то був би перед смертю власником майже цілої сеї країни, а решта з нас булаб залежна від нього". Я на се міг би відповісти: „Коли, як ви гадаете, кождого разу, що містер Форд заробляє доляра, робить се він, віднімаючи його від достатків решти людности, — ваше приповідження буде слушне. Але вийдім з іншого заложення, а саме, що кождого разу, що він заробляє для себе одного доляра, робить се він, додаючи кілька долярів до богатства решти людности, а не віднімаючи нічого від того богатства. Який тоді час, гадаєте ви, потребуватиме він, щоби громадити до себе все богатство країни, а людність зробити залежною від себе"?

З заложення, з якого вийшов мій [illegible] кореспондент, виходять всі, які стремлять до насильного перевороту істнуючої економічної системи. Вони думають льогічно, але — виходять з фальшивого заложення, що капітал не продукує, лише грабує.

Найповніший виклад доктрин, опертих на сім фальшивім заложенню, знаходимо в „Капіталі" Маркса... Кожда характеристична марксівська доктрина — спирається власне на тій фальшивій премісі.

Маркс розумує так: коли капітал в приватних руках є тільки знаряддям визиску, вимушення, а в ніякім разі не знаряддям продукції, то з того слідує, що, заряджуючи капіталом, приватний власник робить себе богатшим, а інших — біднішими. Се Маркс називає законом концентрації капіталу.

З сеї точки погляду, капітал — наскільки ходить о наслідки його ділання — не буде дуже ріжнитися від витриха вломника або ножа придорожного розбійника. Уявім собі бандита, який уживає награбоване лише, щоби забезпечити себе чимраз новішими знарядями оборони і нападу, і нам не тяжко буде представити його в становищі суверена, бо богато з пануючих монархічних домів прийшло до суверенности в подібний спосіб. Зброя розбійника допомагає йому відняти богатства нападених і прилучити їх до свойого майна. Вона не служить йому для придбання богатства шляхом збогачення населення. Отже коли капітал є щось подібне, себто коли він є лише знаряддям вимушення богатства від інших, а в жаднім разі не засобом надбання богатства шляхом збогачення інших, то матимемо той самий наслідок. Ми зможемо з певністю передбачити момент, коли копіталіст переміниться в надкапіталіста, подібно як отой бандит — в монарха.

Але може справа стоїть інакше, може капітал збільшується, рівночасно збогачуючи інших людей? Факти потверджують якраз сей останній випадок, не припущення Маркса. Бо загальний добробут далеко є більший в капіталістичних країнах, аніж в некапіталістичних, як про се свідчать факти.

Деякі послідовники Маркса, свідомі неможливости заперечення сих фактів, стараються окопатися на новій лінії оборони. Вони твердять, що хоч добробут і шириться при капіталізмі, але закон концентрації капіталу всеж таки ділає. При тім вони вказують на велику промисловість як на приклад сконцентрованого зарядження, адміністрації. Але концентроване зарядження і концентрована власність є ріжні річи! Маркс писав про власність, а з сеї концентрації власности виводив свій залізний закон зарібної платні, павперизації мас і революції. Се правда, що концентрованого заряду вимагає новочасна індустрія з її резлеглими ринками, дорогими машинами і цілим величанським устаткованням. Алеж концентрований заряд є міцно звязаний не з концентрованою, лише з поділеною власністю. Обидві річи розвиваються одна поруч другої. Певно, що концентрований заряд тягне за собою деякі небезпеки, особливо небезпеку безвідповідального зарядження; чи то в руках приватного власника, чи держави, ся небезпека однаково велика в однім і в другім випадку. Але се не є те саме, що концентрація власности, що концентрація капіталу!

Вислідом теорії грабівничої природи капіталу Маркса є його ж теорія „надвартости". Фінансовий, земельний і промисловий капітал лишає, мовляв, робітникові стільки, щоб він міг прожити так сяк, а дохід, що перевищає сей мінімум і що створений лише руками робітника — яко надвартість (Mehrwert) поступає в кишеню капіталиста. Отже поступ шириться, але робітник — на думку Маркса — лишається бідаком. Та й ся теорія не годиться з фактами життя. Вандруючий актор, боксер, автор або хто інший, хто в якийсь спосіб задовольняє ту чи іншу потребу загалу, стає богатим, не будучи власником ні землі, ні капіталу. Всяке заняття або ремесло, в якім мало виробників, просперує. Всякий фах, якому присвячується забагато людей — терпить від малих заробітків. Дохід з якоїсь праці чи заняття походить отже з зовсім іншого джерела, ніж з отої мітичної „надвартости" Маркса.

Ще одна з теорій Маркса хоче довести, що низька платня, не позволяючи робітникови купувати цілий витворений продукт, завше приводить до недоспоживання або, що є те саме, до надпродукції. Але й ся теорія стоїть на хитких ногах. Коли платня низька не тому, що низька й продуктивність праці, але тому, що капіталісти беруть собі забогато, — то, правда, робітник не зможе купити богато, але зате тим більше зможуть купити капіталісти. Загальна скількість гроша, викиненого на закупно, лишається та сама, чи тоді, коли процент, рента і дохід з капіталу високі, а робітничі зарібки низькі, чи тоді, коли зарібки високі, а процент, рента і дохід з капіталу відповідно нижчі. Можуть бути куплені інші річи, або ті самі, тільки в іншій пропорції, коли робітники мають більше гроша до видавання, але загальна сума сього гроша ніколи не підвищиться, поки загальна покупна сила всіх кляс не підвищиться. Марксова теорія економічних кріз не витримує отже критики; вона не спирається навіть на добрій математиці.

Марксизм стоїть на точці погляду, що капітал є грабівничий у своїй суті, що всякий дохід є неетичний та що капіталісти збогачують себе лише через павперизацію інших, себто робітників, але й се очевидна неправда, бо натура капіталу є продуктивна. Певно, ми не твердимо, що сам капітал, без землі і праці, може щось витворити, лише що капітал є великою движучою силою продукції. Колиб капітал був тільки силою грабівничого або паразитною, то з того, як загальне правило, виходилоб, що найбогатші країни або країни з найвищими платнями робітничими, є країнами, в яких є найменше тої грабівничої сили, яка зветься капіталом, або в яких є найменше отих капіталістичних пасожитів; а країни з найнижчою платнею булиб ті, де отих пасожитів булоб найбільше, або де отого грабівничого капіталу булоб найбільше... Якраз навпаки мається річ в дійсності. Колиб капітал був лише грабівничою силою і не спомагав продукцію, то міграція робітників ішлаб з країн, де ся грабівнича сила найбільша — до країн, де вона найменша. Тимчасом робітнича сила спрямовується якраз з країн з новими і нерозвиненими ще природними ресурсами в країни з великим нагромадженням капіталу.

Один студент з Карибійських островів оповідав мені, що кілька літ тому велика нужда панувала в його країні. Було мало нагод до праці, а платня низька, так, що молодші еміґрували на Кубу або в Китай, щоби трохи поліпшити свої достатки. Тепер, як він каже, відносини змінилися. Тепер на його островах вже дуже мало безробітних, платня вища як передтим, а на місце еміґрації прийшла іміґрація. Він зауважив, що зміна наступила коротко по тім, як англійські та американські капіталісти вложили кілька міліонів долярів в цукрову й ананасову промисловість, і запитав мене, чи на мою думку є звязок між сим фактом і зміною умов життя на островах? Колиб я був марксистом, яб відповів: „Ні. Природа капіталу — грабівнича, і він робить робітників біднішими, не богатшими". Але, не будучи марксистом, я відповів студентові, що звязок, про який він питається, дійсно істнує.

Економічні засади не обмежуються на сей маленький острівець. Вони відносяться до проблем платні і загального економічного розвитку кождої країни, великої чи малої. В Злучених Державах, які є провідною капіталістичною країною світа, є змога платити вищі заробітні платні, ніж деинде, якраз тому, що праця є узброєна в більшу скількість капіталу. Завдяки сьому промисловість Америки видобуває більше продуктів з робітничої праці, не трактуючи робітника гірше. Навпаки, це дає змогу сій промисловости вище оплачувати робітничу силу, ніж деинде.

Не значить то, щоби капітал ніколи не мав характеру грабункового, хижацького. Але сього не можна твердити і про працю. Коли капітал, вложений в горілчану фабрику або в шинок, шкідливий, то шкідлива й праця робітника. Інакше миб прийшли до абсурдного висновку, що праця продукує ціле богатство (включаючи й горівку); що значить капітал не вартий жадної пошани, коли горівку уважається за добро, але мусить нести сам ганьбу, коли горівку вважається за зло. Коли отже праця продукує всю горівку, а капітал жадної — то праці треба приписати і цілу шкідливість або всю доброчинність горівки. Але коли капітал ганьбиться за все спричинене горівкою зло, то йомуж належить і частина шани за те, коли горівка приносить користь.

Нераз капіталісти шахрують. Але так само й робітники! Всякий рід праці — умової, фізичної й фінансової може бути ужитий для лихих цілей. І з тим очевидно треба всіми способами боротися. Треба зробити так, щоб кождий власник фізичної, умової або фінансової сили у власнім інтересі не уживав її в грабівничих цілях, лише в продуктивних.

Помилка Маркса виходила з його фальшивого заложення. Колиб його заложення було вірне, колиб він мав вірну ідею про природу капіталу і його функції, і колиб він так само льогічно і відважно думав до кінця, виходячи з правдивої преміси, як він се робив, виходячи з преміси фальшивої, він написав би був цілком іншу книгу і прийшов би до зовсім інших висновків... Другий автор Ляски, спиняється на марксівській догмі міжнародньої солідарности пролетаріяту і не вірить в її істнування. Маркс прикладає забогато ваги економічному чинникові, а замало іншим — религії, расі, національности. А тимчасом роля їх величезна. Після здогаду Маркса англійський робітник повинен відчувати, що він має більше спільного з американським робітником, аніж з англійським капіталістом, але факт є, що він не зраджує ані знаку сього відчуття.

Третій автор, Гілквіт, застерігається проти того, щоби уважати марксизм за синонім соціялізму. Маркс написав „Комуністичний Маніфест", але — в 1848 році, а обставини, на яких будував він тоді свої пророцтва і тактику, тепер цілком інші. Загальне виборче право і соціяльне законодавство були того часу річі цілком незнані, а парляментарний устрій істнував лише в Англії. В 1848. році робітництво було позбавлене всяких засобів легальної боротьби — тепер воно їх має подостатком.

Гілквіт є тої думки, що теорія Маркса про соціяльну революцію не вийшла з якогось його особливого нахилу до насильних метод боротьби. В острій суперечности до погляду анархістів, він твердив, що ніякої системи соціяльної не дасться повалити насильно, доки не стратила вона своєї економічної життєвости і доки вона не вичерпала всіх можливостей росту й експанзії; він думав, що ніодна нова система не запанує, поки матеріяльні передумови її істновання не дозріють в лоні старої суспільности. А позатим — ніде не сказано, що нові соціяльні ідеї не дадуться поволі здійснити шляхом еволюції. Політичні революції, що перетворили монархії в Німеччині й Австро-Угорщині в республики, якими правлять соціял-демократи, теж відбувалися мирним шляхом. В Великій Британії, Швеції, Данії, в Норвегії і Фінляндії кількома наворотами приходили соціялісти до влади, навіть не осягнувши більшости голосів серед людности.

Друга засада марксизму, яку доводиться теж зревідувати, було твердження, що зріст промислового робітництва йтиме таким хутким темпом, що в короткім часі воно як більшість зможе накинути свої ідеали цілій суспільности. Еволюція нашого суспільства по 1848. р. не дала рації тому твердженню. Хоч як зросло число промислового робітництва від часу видання „Комуністичного Маніфесту", всеж не досягло воно потрібних для завойовання влади розмірів. Переселення з сіл до міст іде повільніше, а крім того економічний поступ не кинув дрібних промисловців і торговців в ряди пролетаріяту, як сподівалися марксісти. Мало є країн (коли взагалі такі є), деб промислові робітники творили більшість населення, а жадної нема, деб всі робітники згуртувалися під соціялістичними прапорами. В найбільш поступових країнах Европи політична сила робітничих партій, міряна скількістю відданих на них голосів, вагається між 30% до 42%.

Ся обставина змусила соціялістів шукати оперття в інших, не пролетарських клясах, головно серед селянства (неможливість знайти його привело до терору в Росії). Сеж привело до повільного розводнення соціялістичної програми. Кожда партія інтерпретує по свойому Марксове евангеліє: по свойому німецька соціял-демократія, по свойому большевики, по свойому лейбуристи в Англії.

Щодо большевиків, то Гілквіт відмовляється бачити в Совітах соціялістичну державу. Большевизм серед соціялістичних теорій се щось як в православію „староввірство". Коли большевики навертають до „старої віри" марксизму з часів „Комуністичного Маніфесту", то хоч се і є абсурдне, але зрозуміле, як взяти під увагу факт, що промисловий розвиток Росії 1917. р. ледви досяг такогож розвитку Европи 1848. р. Але західня Соціял-Демократія відмовляється признати большевицьку революцію як революцію робітничої кляси, а совітський уряд як уряд соціялістичний в марксівськім значінню слова.

Конечні передумови соціялістичної революції, як то розуміє модерна марксівська школа, є: наявність високо розвиненої і високо організованої капіталістичної системи продукції богатств; потужна капіталістична кляса, що опанувала економічне життя країни; сильна кляса промислового робітництва, добре вишколеного, спосібного провадити підприємства, організованого економічно і політично вихованого й дозрілого; активна і свідома клясова боротьба між пануючою і робітничою клясою. Отже жадної з сих передумов не було в Росії 1917. року.

Росія була країною хліборобською, з подавляючою більшістю сільського населення. Модерна фабрична система була в зародку, капіталісти або буржуї були верствою дуже слабою економічно і безвпливовою політично. Промислове робітництво творило ледви одну десяту частину всієї людности. Большевицька революція завдячує своє повстання отже тільки руїні, викликаній війною, і специфічним російським умовинам — заламанню всієї економічної організації країни, деморалізації уряду і бюрократії, наявности величезних мас голодних землі селян, міліонів демобілізованих безробітних і вояків і збіднілого, стомленого війною, допровадженого до розпуки народу.

Політичну програму і ембріон організації мали в Росії лише соціялісти, а найрішучіші з них були большевики. Тому удалося їм захопити владу. Але щоб їм удалося встановити соціялістичний лад в Росії — се дуже сумнівно. Соціялістичний режім в селянській країні — немислимий.

Колиб свою біду робітник завдячував практичним наслідкам теорії надпродукції і кріз, а також теорії надвартости (усталені Марксом для капіталізму), то в соціялістичній Росії не повиннoб було бути ані кріз, ані нужди робітника. Тимчасом, мимо запровадження соціялізму і мимо знесення надвартости, себто неоплаченої праці робітника, яку загарбував собі капіталіст — в соціялістичній Росії істнують ще гірші, як деинде, кризи промисловости (надпродукція, брак запотребовання) і ще більша, як деинде, нужда пролетаріяту.

Бсольшевицький експеримент є доказом, що не дасться встановити соціялістичний режім в відсталій промислово країні. Для соціялізму нема в Росії відповідного економічного ґрунту, на якім міг би він вирости. Але з другої сторони приклад Злучених Держав Америки доводить, що самих сприяючих економічних умов без активної робітничої кляси — теж не вистарчає. Слабий розвиток соціялістичної думки в Злучених Державах пояснює Гілквіт такими причинами: економічними, соціяльними й історичними. Країна є молода і далеко ще не вичерпала всіх своїх можливостей економічної експанзії та індивідуального успіху в життевій боротьбі. Життевий мірник американського робітника значно вищий ніж в Европі. Хуткість промислового розвитку затримала остаточну кристалізацію кляс і розвиток клясової свідомости, а ріжниці національні, язикові і расові американських робітників занадто сильні.

В однім є згідні марксисти в Америці і в Західній Европі: що форсувати соціялізм не дасться там, де нема для нього передумов. Большевики не є прикладом. Завше бо вище економічно розвинені країни служили зеркалом дальшого розвою країнам відсталим, не навпаки.

(Л. Н. В.)

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

СЕНТРАЛ ФОЛС, Н. Й.

Ще про український виступ в Роджерс Вилємс Парку.

В ч. 175 „Свободи" був поміщений допис, підписаний п. Григорієм Болюхом, в якім висказується догану „товаришам" з Сентрал Фолс за те, що вони поставилися неприхильно до виступу Українців у Роджерс Вилієм Парку. Закидується нам теж, що ми влаштували в день 21. липня, себто в день українського виступу перед чужинцями, своє власне підприємство, а тимсамим відтягнути людей від присутности на виставі в Роджерс Вилієм Парку.

Щодо цього виступу наші завваги такі:

Проти нього ми ніде й ніколи не виступали. Всі товариші, котрі були на виступі, дуже з нього задоволені. І хвалять виступ, бо поправді він випав досить удачно. Український хор „Боян", українські танцюристи школи В. Авраменка й Укр. Молодеча Оркестра виконали свої точки добре. Можливо, що дехто з присутних завважив деякі недостачі, але кождий з нас їх виправдує, бо всі ми знаємо, що це виступали робітниці й робітники, а ніякі професіяльні співаки, танцюристи чи музиканти. Знову ті, що не були на виступі, ні хвалять його, ні ганять, бо його не виділи. Своєю неприсутністю не зробили вони нікому ніякої кривди, бо виступ у Роджерс Вилієм Парку був призначений головно для чужинців, а не для Українців. І хоч би нас було на тім виступі дуже богато й хоч би нам були попухли долоні з плескання, то це не мало би значіння, коли би наш виступ не був подобався чужинцям.

Правда, що в нас було влаштоване на цей день наше підприємство. Але воно було ухвалене на мітінгу ще тоді, коли ми нічого не знали про виступ в Роджерс Вилієм Парку. Коли би товариші були довідалися про виступ яких 10 днів наперед, тоді ще можна було змінити, але годі було це зробити на кілька днів перед виступом, коли вже підприємство було оголошене в „Свободі" й були пороблені всі заходи. І тут вина комітету виступу, що в час не повідомив нас про виступ, а держав його в тайні.

Один з товаришів гостро скритикував комітет, але не за влаштовання виступу, а за те, що спродавано комітетом тікети на місця в Роджерс Вилієм Парку, хоч вступ був безплатний. Критиковано комітет за те, що хотів мати підчас вистави буфет і продавати ріжні напитки і перекуски і добре, що на це не одержано дозволу, бо з виступу був би вийшов краєвий ярмарок.

Ми знаємо, що виступ вимагав коштів. Але їх можна було покрити в цей спосіб, що можна було скликати урядників усіх наших товариств з Род Айленд на наради, пояснити плян і ціль виступу і предложити, що кожде товариство повинно причинитися фінансово до покриття коштів того виступу. Тоді було би все пішло в порядку і не було би причин до ріжних толків.

Слідують підписи урядників і членів від. 93 У. Н. Союза.

МІТІНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА. Бр. св. Георгія, від. 239, просить всіх своїх членів прийти на мітінг в неділю, 16 серпня, точно в годині 1-ій пополудни, в домі Укр. Амер. Горожан на Френклін ул. Є богато дуже важних справ як для відділу так і для членів. — Волод. Сегінь, секр.

ЙОНҐСТАВН, О. Бр. св. Івана Хрестителя, від. 230, повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів, що місячний мітінг відбудеться в неділю, 16 серпня, точно в годині 2-ій пополудни, в гали звичайній. Проситься усіх членів явитися на означений час, бо маємо дуже важні справи до полагодження. Довгуючих членів проситься не бути байдужними і легковажними з розметом, а прийти і вирівнати свій довг, бо в противнім разі будуть суспендовані. Уряд Братства просить усіх членів о щиру працю в приєднуванню нових членів і дітей, бо діти це наша будучність. — Н. Паванишин, предс.; Я. Вілик, секр.; І. Сухий, кас.

СИРАКЮЗ, Н. Й. Сим повідомляється усіх членів і члениць Укр. Тов. Січ, від. 282, що спеціяльні збори в справі принятя всоноправленого тов. статута відбудуться в слідуючу суботу, 15 серпня, в домі Укр. Тов. Січ під ч 400 N. Geddes St., точно в год. 7-мій ввечір. Не явившийся член підлягає карі 1 дол. — І. Лущак, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Сестр. Рожд. Пр. Богородиці, від. 36, повідомляє своїх члениць, що місячний мітінг відбудеться в суботу, 15 серпня, в гали де звичайно, в годині 7:30 ввечір. Проситься члениць явитись на означений час, бо маємо —важні справи до обговорення. Довгуючі мають вирівнати свої вкладки, бо в противнім разі будуть суспендовані. Будемо сего місяця приймати нових члениць до Сестрицтва і У. Н. оСюза без оплати вступного. Тому користайте з доброї нагоди. — Анастазія Грицак, предс., Марія Ходай, секр., Анастазія Озарів, кас.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Бр. св. Йосафата повідомляє своїх членів, що місячний мітінг відбудеться у вівторок, в годині 7.30 ввечір, в гали де звичайно. Обовязково кождий член мас явитись на мітінгу, бо є важні справи до вирішення. Довгуючих членів взивається вирівнати свої залеглости, бо будуть суспендовані. — А. Іванів, секр.

СКРЕТОН, ПА. Тов. Вільна Україна, від. 176, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в суботу, 15 серпня, в годині 7.30 ввечір, в Укр. Гор. Клюбі, 618 В. Лакавана Еве. Проситься всіх членів прибути на сі збори, а довгуючих проситься вирівнати свої вкладки. — Р. Рубльовський, секр.

МІЛВІЛ, Н. ДЖ. Отсим подається до відома членам Тов. Запорожська Січ, від. 347, що місячний мітінг відбудеться в неділю, 16 серпня, точно в годині 2-ій пополудни, в гали церковній на Гогбін Ровд. Проситься всіх членів прийти на означений час. — Чопек, секр.

ПРОВІДЕНС, Р. АЙ. Товг ім. Т. Шевченка, від. 73, повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що місячний мітінг відбудеться в неділю, 16 серпня, в годині 1-ій пополудни, в гали під ч. 1929 Вестмінстер ул. На сей мітінг повинні явитись усі члени, бо є важні справи до полагодження. Всі довгуючі члени повинні вирівнати всі свої довги, бо в противнім разі будуть суспендовані, а суспендовані члени, коли не прийдуть на мітінг і не заплатять своїх вкладок, будуть виключені з членства. — Д. Лободяк, предс.; М. Свідер, секр.

РОВЕЙ, Н. ДЖ. Тов. Згода, від. 294, повідомляє усіх своїх членів, що місячний мітінг відбудеться в суботу, 15 серпня, в годині 7.30 ввечір, в гали де звичайно. Проситься членів прибути на означений час. — Н. Моссора, секр.

ПАСАЙК, Н. ДЖ. Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 42, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 16-го серпня, в годині 2-ій пополудни, в гали У. Н. Дому, 237 Говп Еве. Проситься всіх членів прийти на ті збори, бо є важні справи до полагодження. Довгуючі члени мають вирівнати свої залеглости, бо в противнім разі будуть виключені з членства. Будемо принимати нових членів до Товариства без оплати вступного, а до У. Н. Союза після статута. — Вол. Лелет, предс.; Мих. Гуцалюк, кас., Мих. Федорів, фін. секр.

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА. Повідомляється членів Тов. ім. Князя Данила, від. 356, що звичайний мітінг відбудеться в суботу, 15-го серпня, в годині 7-ій ввечір. Проситься всіх членів прибути на цей мітінг в означений час, бо є богато важних справ до полагодження. Довгуючих членів проситься прибути і вирівнати свої залеглости, бо Товариство не буде більше відсилати вкладок за таких членів. Мітінг відбудеться в Нар. Домі, 3322 Н. Лавренс ул. — М. Долиний, предс.; Г. Лесик, кас.; О. Діорка, секр.

ГЕЙЗЕЛТОН, ПА. Бр. св. Арх. Михаїла, від. 85, повідомляє всіх своїх членів, що місячний мітінг відбудеться в неділю, 16-го серпня, в годині 1-ій пополудниш на Юніон Гол, ч. салі 4, 2-ий поверх, на Норт Вайомінг ул. Кождий член має явитись і заплатити свою вкладку на мітінгу. Довгуючих членів проситься прибути і вирівнати свої залеглости, бо інакше будуть суспендовані. — Стефан Глинянський, рек. секр.

ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ. Бр .св. О. Николая, від. 4, повідомляє своїх членів, що місячний мітінг відбудеться в суботу, 15-го серпня, точно в годині 7-мій ввечір, в Нар. Домі, 72 Моріс ул. Проситься членів явитись на означений час, а довгуючих проситься вирівнати свої залеглости, бо в противнім разі будуть суспендовані. — Йосиф Крайник, предс.; Василь Глива, кас.; Семен Кусень, секр.

Пані приймає наймичку на службу і питається: — А чому вас відправила тамта пані?

Наймичка: Бо я збила горнятко.

Пані: Таж ще це не повинно бути причиною для відправлювання наймички зі служби?!

Наймичка: Так, але це горнятко вцілило було панію в голову.

ОБУВА В СТАРИНУ І ТЕПЕР.

—o—

Хто в будучині захотів би оглянути жіночу обуву, переконався би, що жінки в 1928 році носили більші черевики. Нога нинішньої жінки не влізеться в черевик її матери або бабусі. Нинішні жінки здоровіші ніж колись, бо вже не втискають свого тіла в корсети та не люблять замалих черевиків. Тому і їх ноги стались більші, кістки сильніші, а тому теж мусять носити черевики з низькими закаблуками (обцасами). Так то мода зміняє не лише вигляд, але й тіло.

В Англії була колись мода носити дуже широкі черевики, і то чимраз ширші, так що аж королева Марія на припоручення лікарів заборонила шевцям робити обуву ширшу як шість цалів. Кілька століть тому було знову мода на дуже гостро-кінчасті черевики. Стали носити чимраз більше шпічасті, аж вкінці Генрих VIII. Синьобородатий вмішався в цю справу та замовив собі ширші черевики, бо шпічасті тиснули його. В середньовічних часах носи черевиків були такі довжезні, що коло 1570 року привязували їх шовковими шнурками до колін. У богатьох музеях є взори черевиків, про які ніхто нині навіть вірити не хотів би, що хтось щось такого міг носити на ногах — тимбільше жінки. Найдивніші форми прибирали черевики на протязі століть, а шевці вживали найдивовижнішого матеріялу. Все нове й нове придумували тай все наново вишукували давні моделі. Старогрецька поетка Сафо (жила в 600 році перед Хр. на острові Лесбосі, переселилася до Мітілене. З її поезій осталися лише уривки. Є леґенда, що вона з нещасної любови заподіяла собі смерть, скочивши в пропасть із скелі) носила плоскі сандали, зовсім без запятка. З того часу до нині обува переходила найдивовижніші зміни. Носили, приміром, т. зв. шопіни, які скасувала дочка дожі Доменіка Кантарено в 1670. році. Ті „черевики", а радше хідлі, були високі навіть 60 ц. м., а жінки могли в них ходити лише опираючись на раменах служби. Такі „шопіни" придумали Турки, які старалися так утруднити втечу з гарему. Бож майже неможливо було втікати, маючи на ногах такі невигідні, складні та тяжкі „черевики". Ця мода перенеслася до Венеції, ставала чимраз більше пересадна, дивовижна, так що тодішній літописець сказав, що „у Венеції кожда жінка складається з одній третій з тіла, в одній з гордощів, а в одній третій з дерева"...

Виправи принесли з глибини Азії маленькі пантофельки зі щирого золота, прикрашені крильцями ріжних комах. Підчас останніх розкопок у Єгипті знайшли черевики до танцю, зроблені з зеленої міди. Вони ще зперед 4,000 літ. У старих рукописах сказано, що якась перська цариця складала два роки податки, щоби тими грішми заплатити за люксусові черевики. А податки в Персії в тих часах не були малі. Противенством до тих черевиків, що коштували міліярди, є пара черевиків із Мальти, яка переходила з роду в рід. А тому так довго заховалися ті черевики, бо їх витягали зі шафи лише в найбільше свято тай то не натягали їх на ноги, лише несли в руках. Частина сільського населення на острові Мальті ще й нині держиться того звичаю, показує, що має черевики, але їх не надягає. Тай у старім краю, в Галичині, українські дівчата й жінки йдуть до церкви босі, коли на дворі болото, черевики або чоботи несуть в руках, а щойно перед церквою надягають, обмивши чисто ноги.

Катерина Медічі носила черевики, які тяжко відріжнити від нинішніх брокатових. Цікаві були теж черевики з червоного, жовтого та зеленого шовку. Такі черевики заборонив носити мущинам римський цісар Авреліян. Козаки й запорожці носили чоботи з кольорової саянової шкіри та звали їх сапянцями. Були такі сапянці червоного, жовтого й іншого коліру. Тай нині ще носять на Україні багатші люди (мущини, жінки й дівчата) сафянову, ріжноколірову обуву. Геліоґабаль мусів також вмішатися в справу обуви, бо за його часів люди, що були горді й зарозумілі, носили черевики викладані діямантами. А в Етруруї якийсь час заборонено вивозити обуву, а то тому, що етрурійська обува мала такий попит в інших країнах, що самі Етруски мусіли ходити босі. Тому триста літ у Німеччині жінки носили деревляні черевики, по мистецьки різьблені. Деревляні черевики носять і нині в Голяндії.

З кількох пар черевиків можемо богато пізнати людську культуру, людську глупоту та взагалі часть людського життя.

ПОДЯКИ.

З Фонду Запомогового Головної Каси У. Н. Союза отримав я допомогу в сумі $50, за які складаю щиру подяку У. Н. Союзови і урядникам.

Григорій Дяк,
член від. 221 У. Н. Союза,
Шикаґо, Ілл.

—o—

Я нижче підписана, складаю щиру подяку У. Н. Союзови за скоре виплачення мені посмертного в сумі $1,000 по моїм мужі Івані Нимім, який належав до від. 192 „Тов. Запорожська Січ" в Геркімер, Н. Й. Таксамо дякую урядови товариства за труди при похороні і виплаті.

Агафія Німа.

Славний священик Мюбіє, який навернув письменника Іманса (1848—1907) (щоправда говорив, що вдалося йому зробити з нього католика, а не християнина) пробував також щастя з письменником Анатолем Франсом. Коли Франс помер, Еміль Бюре сказав до священика:

— Ну, тепер буде наш добрий вчитель (Франс) смажитися в пеклі.

— Ні, — відповів священик — коли Бог прочитає його книжки.

—o—

— Мамо, понеси за мною книжки до школи, хай думають, що ми маємо наймичку (з большевицького гумору).

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

ПОШУКУЮ своїх родичів, Семена і Марію Заремба, які виїхали в 1912 р. з села Киданське, повіт Збараж, до Америки. Хтоб про них знав прошу писати на адресу: 185-7

STEFKA ZAREMBA,
5 Deacon Road, Montreal, Quebec, Canada.

ТАРЗАНІВ СИН.

(10)

На думку про свого сина Тарзан нагло вернувся до дійсности. Він здвигнув плечима та кивнув головою. „Ні, Акут, це неможливе!" він сказав. „Ти не можеш бути щасливим тут. Я не можу бути щасливим там". Трейнер звірят підійшов до них. Малпа показала свої клеваки та гаркнула на нього. „Иди з ним, Акут", сказав Тарзан. Звір побурмотів, але пішов.

—o—

Подавши свою адресу, Тарзан звернувся до сина: „Ходи". Не кажучи ні слова, обидва вийшли, всіли до авта та їхали напів опустілими вулицями Лондону. Нарешті хлопець перевав мовчанку: „Малпа знає тебе, тату. І ти говорив до неї малпячою мовою. Звідки ти знаєш цю мову?"

—o—

Тоді Тарзан у перше розповів коротко своему синови історію свого життя. Він розповів, як малпа його няньчила, як він виростав серед джунґлів, які небезпеки й страховища він переживав там: про спеку, холод, зливи, наготу.

—o—

Потім говорив він про муки й терпіння, які так тяжко перенести. Він ждав, що свідомість цих небезпек та терпінь відбере хлопчині раз на все охотту запізнатися з джунґлями. Але як оповідав, він самий любувався своїми давними пригодами, а хлопчині очи світилися бажанням пригод.

—o—